

الله أكبر
الله أكبر
الله أكبر
الله أكبر

دانشگاه آزاد اسلامی شاهرود

واحد علوم و تحقیقات

دانشکده علوم انسانی، گروه روانشناسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته روان شناسی "M.A"

گرایش: بالینی

عنوان:

بررسی رابطه تعارض والدین بر اختلالات رفتاری کودکان مقطع ابتدایی

استاد راهنما:

دکتر الهه محمد اسماعیل

نگارش:

مرضیه حاجی زاده کاس احمدانی

زمستان ۱۳۹۲

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیادری از خداوند جهان و اعتماد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه‌ایست جایگاه دانشگاه در اعلامی فرنگ و تمدن بشری، ما دانشمندان و اصنام بهیات علمی

و اسد های دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می‌گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی به نظر قرار داده و از آن تعهدی کنهیم:

- ۱- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از حرکت پنهان سازی حقیقت.
- ۲- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تمهید به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.
- ۴- اصل منافع ملی: تمهید به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن به پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.
- ۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تمهید به اجتناب از حرکت جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۶- اصل رازداری: تمهید به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل احترام: تمهید به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از حرکت حرمت شکنی.
- ۸- اصل ترویج: تمهید به رواج دانش و اشتهار نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشمندان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۹- اصل برکت: التزام به برکت جویی از حرکت زرقه غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شبه های غیر علمی آلاینده.

دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

تعهذنامه اصالت رساله یا پایان نامه

اینجانب مرضیه حاجی زاده کاس احمدانی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته در رشته روانشناسی بالینی که در تاریخ ۱۳۹۲/۱۲/۱۵ از پایان نامه خود تحت عنوان " بررسی رابطه تعارض والدین لا اختلالات رفتاری کودکان مقطع ابتدایی " با کسب نمره ۱۸ و درجه بسیار خوب دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه / رساله حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه / رساله قبلاً "برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پائین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

مرضیه حاجی زاده کاس احمدانی

تاریخ و امضاء:

سپاس خدایی را که لایق پرستش است

ومی پرستم و سپاس می گویم

اوراکه به من اشتیاق

پیمودن مسیر دانش

را عطا فرمود.

برخود فرض می دانم از راهنمایی استادگرامی سرکار خانم دکتر
الهه محمداسماعیل که در کلیه مراحل این پایان نامه بزرگوارانه
مرا با صبر بسیار راهنمایی فرمودند و همچنین از کمک های جناب
آقای دکتر پرویز شریفی درآمدی و جناب آقای دکتر سعید
سرایان قدردانی نموده و از خداوند متعال توفیق و سربلندی
ایشان را مسئلت نمایم.

تقدیم به مادر بزرگوارم

که برایم هم پدر بودند و هم مادر و جز علاقه بیچ ندارم که به پاس فداکاری و حمایتان تقدیمشان کنم.

و

تقدیم به همسرم

حامی و همراه زندگیم

فهرست مطالب

شماره صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات تحقیق

- ۱-۱ مقدمه و بیان مساله..... ۳
- ۱-۲ ضرورت و اهمیت تحقیق..... ۴
- ۱-۳ هدف پژوهش..... ۶
- ۱-۴ فرضیه های پژوهش..... ۶
- ۱-۵ تعاریف مفهومی و عملیاتی..... ۶

فصل دوم: مروری بر ادبیات و پیشینه تحقیق

- ۲-۱ خانواده..... ۹
- تعریف خانواده..... ۱۴
- رضامندی زناشویی..... ۱۵
- ۲-۲ نظریه های مربوط به رضامندی زناشویی..... ۱۶
- رویکرد روان پویایی..... ۱۶
- رویکرد رفتارگرایی..... ۱۷
- رویکرد شناختی - رفتاری..... ۱۸
- رویکرد تجربه نگر انسان گرا..... ۱۸

۱۹.....	رویکرد موری بوون.....
۲۱.....	۳-۲ زمینه های تاریخی آسیب شناسی روانی کودک.....
۲۳.....	اهمیت آسیب شناسی روانی کودک.....
۲۹.....	فرهنگ و قومیت.....
۳۰.....	۲-۴ طبقه بندی اختلالات کودکان.....
۳۰.....	رویکرد نظری بر اختلال های روانی و رفتاری در کودکان.....
۳۰.....	نظریه های زیست شناختی.....
۳۱.....	نظریه های رفتاری و یادگیری.....
۳۲.....	نشریه های روانکاوی.....
۳۳.....	نظریه های روانکاوی جدید.....
۳۲.....	نظریه های شناختی.....
۳۴.....	۲-۵ مشکلات عاطفی کودکان.....
۳۷.....	انواع افسردگی در کودکان و تفاوت آنها.....
۳۷.....	افسردگی اساسی.....
۳۷.....	اختلال دوقطبی.....
۳۷.....	افسرده خوبی.....
۳۸.....	اختلال سازگاری.....
۳۸.....	نشانه های افسردگی در کودکان.....

همه گیر شناسی.....	۴۰
مشکلات اضطرابی در کودکان.....	۶-۲
اضطراب جدایی.....	۴۳
همه گیر شناسی.....	۴۴
مشکلات ADHD.....	۴۴
همه گیر شناسی.....	۴۵
اختلال رفتار ایدایی (اختلال بی اعتنایی مقابله ای و اختلال سلوک).....	۴۵
اختلال بی اعتنایی مقابله ای.....	۴۵
همه گیر شناسی.....	۴۶
اختلال سلوک.....	۴۶
همه گیر شناسی.....	۴۷
۷-۲ پژوهش های رضامندی زناشویی و مشکل عاطفی رفتاری کودکان.....	۴۸

فصل سوم: روش اجرای تحقیق

۱-۳ طرح پژوهشی.....	۵۳
۲-۳ جامعه آماری پژوهش.....	۵۳
۳-۳ نمونه پژوهش و روش نمونه گیری.....	۵۳
۳-۴ حجم نمونه پژوهش.....	۵۳

۵۴	.....	۳-۵ روش اجرای پژوهش
۵۴	.....	۳-۶ ابزارهای پژوهش
۵۴	.....	آخنهاخ
۵۶	.....	اطلاعات هنجاریابی و ویژگیهای روانسنجی
۵۶	.....	اعتبار
۵۶	.....	همسانی درونی
۶۵	.....	روایی نتایج فرمهای ASEBA
۶۵	.....	روایی محتوا
۶۵	.....	روایی وابسته به ملاک
۶۶	.....	روایی سازه
۶۷	.....	روایی سوال
۶۷	.....	روایی عاملی
۶۸	.....	پرسشنامه زوجی انریچ
۷۰	.....	روش آماری تحلیل داده ها

فصل چهارم. تجزیه و تحلیل داده ها

۷۲	.....	مقدمه
۷۲	.....	فرضیه ها

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات

۹۰	۱-۵-مقدمه.....
۹۰	۲-۵-خلاصه ای از هدف پژوهش.....
۹۱	۳-۵-فرضیه های پژوهشی.....
۹۵	۴-۵-محدودیت‌های پژوهشی.....
۹۷	۶-۵-پیشنهادات.....
۹۸	منابع و ماخذ.....
۹۹	فهرست منابع فارسی.....
۱۰۵	فهرست منابع انگلیسی.....
۱۱۳	پیوست ها.....
	چکیده انگلیسی.....

فهرست جداول

<u>عنوان</u>	<u>شماره صفحه</u>
جدول شماره ۴-۱ فراوانی و فراوانی درصد تحصیلات والدین دانش آموزان.....	۷۳
جدول شماره ۴-۲ همبستگی بین مشکلات رفتاری و تعارض زوجین.....	۷۳
جدول شماره ۴-۳ خلاصه مدل.....	۷۵
جدول شماره ۴-۴ تحلیل واریانس معنی داری رگرسیون و ضرایب رگرسیون متغیر مشکلات درون نمود و روابط زوجین.....	۷۶
جدول شماره ۴-۵ خلاصه مدل.....	۷۷
جدول شماره ۴-۶ تحلیل واریانس معنی داری رگرسیون و ضرایب رگرسیون متغیر اضطراب و روابط زوجین.....	۷۸
جدول شماره ۴-۷ تحلیل واریانس معنی داری رگرسیون و ضرایب رگرسیون متغیر افسردگی - تنهایی و روابط زوجین.....	۷۹
جدول شماره ۴-۸ خلاصه مدل.....	۸۰
جدول شماره ۴-۹ تحلیل واریانس معنی داری رگرسیون و ضرایب رگرسیون متغیر مشکلات برون نمود و روابط زوجین.....	۸۱
جدول شماره ۴-۱۰ خلاصه مدل.....	۸۲

جدول شماره ۴-۱۱ تحلیل واواریانس معنی داری رگرسیون و ضرایب رگرسیون

متغیرپرخاشگری و روابط زوجین.....۸۳

جدول شماره ۴-۱۲ خلاصه مدل.....۸۴

جدول شماره ۴-۱۳ تحلیل واواریانس معنی داری رگرسیون و ضرایب رگرسیون

متغیرمشکلات تفکر و روابط زوجین.....۸۶

چکیده:

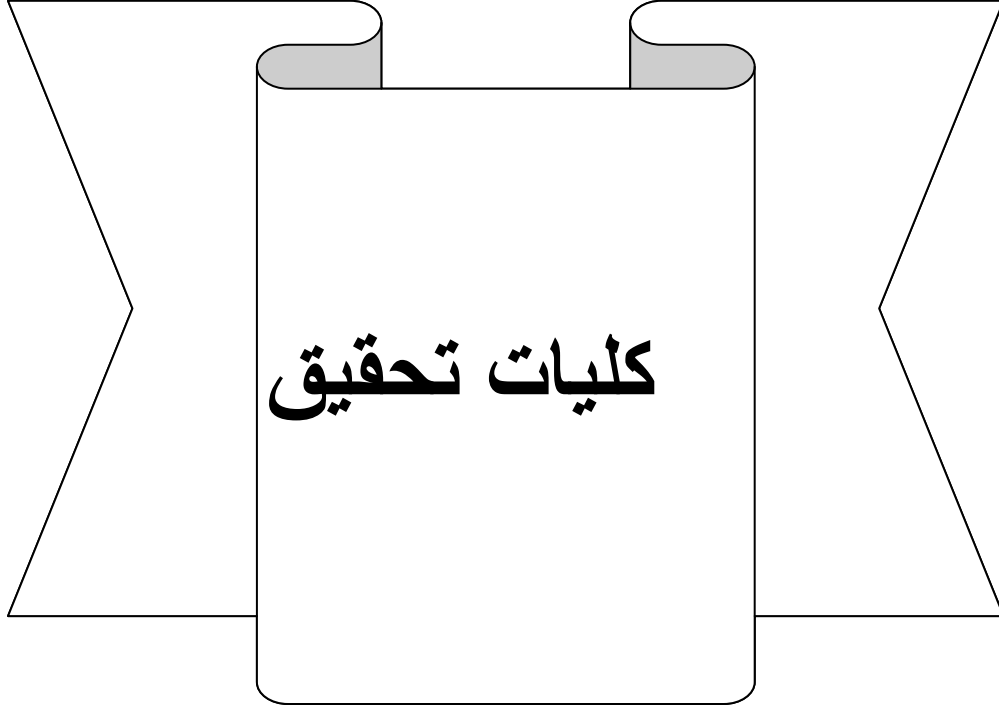
خانواده به عنوان کوچکترین واحد اجتماعی و از ارکان اصلی و عمده هر جامعه به شمار می آید. محیط خانواده اولین و مهمترین عاملی است که بر رشد شخصیت افراد اثر میگذارد.

پژوهش حاضر به بررسی رابطه تعارض والدین با اختلالات رفتاری کودکان ابتدایی می پردازد. در این پژوهش برای جمع آوری داده ها از پرسشنامه زوجی انریچ (ENRICH)، پرسشنامه (CBCL) نظام سنجش مبتنی بر تجربه آخنباخ استفاده شده است. جامعه این پژوهش تمامی دانش آموزان مقطع ابتدایی مشغول به تحصیل در سال ۱۳۹۲-۱۳۹۱ می باشد.

نمونه این مطالعه دارای دو بخش می باشد. بخش نخست متعلق به کودکان مورد مطالعه و بخش دوم به والدین آنها اختصاص می یابد. نمونه پژوهش حاضر را ۹۰ نفر از والدین دانش آموزان تشکیل می دهند که از ۱۳ مدرسه ابتدایی پسرانه و دخترانه انتفاعی و غیر انتفاعی از منطقه ۲۰ می باشد.

برای تحلیل داده های پژوهش از شاخص ها و روش های شامل جداول توزیع فراوانی، فراوانی درصد، ضرایب همبستگی و تحلیل رگرسیون چند متغیره استفاده شد. که نتایج تحقیق نشان داد که بین تعارض والدین و مشکلات درون نمود کودکان رابطه معنادار وجود دارد. همچنین می توان نتیجه گرفت که بین تعارض والدین و مشکلات برون نمود کودکان به استثنای پرخاشگری رابطه معناداری وجود ندارد. از نتایج این تحقیق می توان نتیجه گرفت که بین تعارض والدین و مشکلات تفکر در کودکان رابطه معنا دار وجود دارد. با توجه به همبستگی بسیار ضعیف بین مشکلات اجتماعی، مشکلات توجه و سایر مشکلات با تعارض والدین رابطه معنادار وجود ندارد.

واژه های کلیدی: تعارض والدین- اختلالات رفتاری کودکان

۱- مقدمه و بیان مسأله:

خانواده به عنوان کوچکترین واحد اجتماعی و از ارکان اصلی و عمده هر جامعه به شمار می آید. محیط خانواده اولین و مهمترین عاملی است که به رشد شخصیت افراد اثر میگذارد.

کودک خصوصياتی را از والدین به ارث می برد. اما نقش والدین در رشد کودک تنها به جنبه های ارثی محدود نیست. ایده آلهای و آرزوهای والدین میزان رضایت آنها از روابط زناشویی و سبکهای فرزند پروری اتخاذ شده از جانب والدین همگی می توانند بر شکل دهی رفتار کودک و سلامت روان او نقش داشته باشند. (رضایان، ۱۳۸۳)

پژوهشهای انجام شده نشان داده اند که رضایت و تعارض زوجین به سلامت روان فرزندان تاثیر میگذارد. مطالعات انجام گرفته در زمینه تاثیر عدم رضایت زوجین بر عملکرد فرزندان نشان داد که این شرایط بیشترین اثر را در به خطر انداختن سلامت روان کودکان دارد. (دیویس و ویندلی، ۱۹۹۷)^۱ تحقیقات دیگر نشان داده اند که اختلاف میان والدین عامل موثری در شکل گیری خود سرزنشگری فرزندان می باشد که این احساس تقصیر خود میتواند نقشی تعدیل کننده در بروز مشکلات عاطفی و عدم سلامت روان فرزندان داشته باشد. (فینچمن و اسبورن، ۱۹۹۳)^۲

به رغم کثرت تحقیقات انجام شده در زمینه ی ارتباط بین چگونگی روابط زوجین و مشکلات رفتاری کودکان (مانند کاتز و گاتمن؛ امری . الری ۱۹۸۲)، پژوهش های اندکی در زمینه ی فرایندهای زیر بنایی این ارتباط انجام شده است.

در این قلمرو پژوهش هایی وجود دارند که روابط والدین کودک^۳ را به عنوان یکی از فرایندهای زیر بنایی در نظر گرفته اند. یافته های بدست آمده از این تحقیقات مبین آنست که شناخت روابط بین

---

^۱ Davies & Windly

^۲ Finchman & Osborne

^۳ Patern-child relationship

کیفیت زناشویی و مشکلات رفتاری کودکان، مستلزم توجه به رفتارهای والدینی است. (دیویس و کامینگز^۱، ۱۹۹۴؛ کیتزمن^۲، ۲۰۰۰)

پترسون و زیل^۳ (۱۹۸۶) با انجام پژوهشی در زمینه ی اختلافات زوجین و مشکلات رفتاری کودکان نشان داده اند که رفتار کودک ارتباط مستقیمی با روابط زوجین دارد. این پژوهشگران معتقدند که کیفیت روابط زناشویی مستقل از کیفیت روابط والد- کودک، پیش بینی کننده ی قوی مشکلات رفتاری کودکان است. هم چنین این مساله برای خانواده درمانی مهم است که رابطه ی بین کیفیت زناشویی و بهزیستی روانی فرزندان را درک کند. تعارضات زناشویی با دامنه ای از مشکلات رفتاری و هیجانی کودک همراه است (فیشرمن و می پرز^۴، ۲۰۰۰؛ به نقل از محمدی ۱۳۹۰)

علیرغم اهمیت این حوزه از پژوهش های روان شناختی، تحقیقات معدودی در این زمینه صورت گرفته و الگوی تبیینی در این زمینه وجود ندارد. فقدان یافته های پژوهشی در این زمینه ما را با این سوال روبه رو می سازد که تاثیر تعاملی کیفیت روابط والد- کودک و کیفیت زناشویی بر رفتار کودک چگونه است؟ آیا رفتارهای مثبت والدین نسبت به فرزندان در تعامل با اختلافات زناشویی، می تواند آثار منفی ناشی از نزاع های بین والدینی را بر رفتار کودک کاهش دهد؟ پژوهش حاضر به صورت کلی درصدد پاسخگویی به این سوال است که آیا بین تعارضات والدین و اختلافات رفتاری کودکان رابطه وجود دارد. و دیگر اینکه تا چه حد می تواناختلالات رفتاری کودکان را از روی تعارضات و ناسازگاری والدین می توان پیش بینی کرد؟

۱-۲- اهمیت و ضرورت :

سالیان متمادی است که متخصصان علوم رفتاری به بررسی شرایط و موقعیت هایی پرداخته اند که ممکن است کودکان را در معرض آسیب های عاطفی قرار دهد. این دسته از متخصصان همچنین راهکارهای بهبود محیط هایی مانند خانه و مدرسه را در جهت رشد کودکان و نوجوانان مورد

¹ Davies&cummings.e

²Kitzman,k

³Peterson.J.L&zill

⁴Fishman&Meyers

آزمایش قرار داده اند، با توجه به اهمیت ساختار خانواده در سلامت فرد و جامعه و نقش کلیدی آن در سازندگی نسل آینده همواره خانواده و سرنوشت آن مورد توجه بوده است نگاهی به آمار و ارقام رسمی ایران حکایت از افزایش میزان مشکلات روانی اجتماعی در سالهای اخیر دارد. آنجا که زوجی به علت عدم امکان جدایی و در واقع به حکم اجبار زیر یک سقف زندگی زندگی می کنند، روز و شب خود را به آزار و تحقیر یکدیگر می پردازند، به احتمال زیاد فرزندان پرخاشگر، ناسازگار، عصیان گر و مزاحم اجتماع بار خواهند آورد و باید اذعان داشت که افزایش طلاق و از هم گسیختگی خانواده ها، افزایش تعداد معتادان، کاهش سن اعتیاد و بیشتر بزهکاری های نوجوانان و جرم و جنایت بزرگسالان در ناسازگاری های خانوادگی ریشه دارد. بنابراین مشاهده می شود که مقوله تعارض زوجین از ابعاد مختلف حائز اهمیت است.

روابط والدین و فرزندان و نقش این ارتباط در سلامت فردی و روانی ایشان، روابط فرزندان تا محیط خارج از خانه و اجتماع سلامت ذهنی و روانی زن و شوهر و ارتباط ایشان با یکدیگر، مسائل سلامتی و بهداشتی و انواع بیماریهای جسمی و روانی و در نهایت سلامت محیط های شغلی و اجتماعی، و در یک کلام می توان بدین نتیجه رسید که حداقل برای متاهلان، رضامندی زناشویی و عدم تعارض یکی از مهمترین شاخص های رضامندی از زندگی محسوب می شود.

با توجه به اهمیت مساله و اینکه در اکثر پژوهش ها بیشتر به بررسی کیفیت روابط کودک- مادر و رابطه ی آن با مشکلات رفتاری کودکان توجه شده در این پژوهش به بررسی روابط، تعارضات پدر و مادر و تاثیر آن در ارتباط با اختلالات رفتاری در کودکان توجه شده است. هم چنین در بسیاری از پژوهش های انجام شده برای ارزیابی مشکلات عاطفی - رفتاری کودکان تنها به نظر معلم و یا مادر اکتفا شده است. بنابراین با توجه به نکات مطرح شده به نظر می رسد که نتایج این پژوهش از نظر بهداشت روانی همسران، والدین و کودکان بسیار اهمیت دارد چراکه بسیاری از معضلات در زمینه پیشگیری از تاثیرات منفی ناشی از تعارض زوجین پاسخ می دهد و احتمالا برای این سوال که "چه کنیم تا آثار منفی ناشی از تعارض زوجین در کشور کاهش یابد؟" پاسخهایی خواهد یافت. به نظر می رسد خالی بودن میدان پژوهش در چنین زمینه با اهمیتی که ممکن است آثار آن تا سالیان دراز در کودکان ما باقی بماند به بهترین وجه ضرورت پژوهش حاضر و بدیع بودن آن را توجیه می کند.

۱-۳-هدف پژوهش:

- به طور کلی هدف عمده پژوهش حاضر بررسی رابطه بین مولفه های تعارضات والدین و اختلالات رفتاری کودکان است.

۱-۴-فرضیه های پژوهش:

۱- بین تعارضات والدین با مشکلات درون نمود کودک رابطه وجود دارد.

۲- بین تعارضات والدین و تعارضات برون نمود کودکان رابطه وجود دارد.

۳- بین تعارضات والدین و مشکلات رفتاری کودکان رابطه وجود دارد.

۴- بین تعارضات والدین و مشکلات تفکر کودکان رابطه وجود دارد.

۵- بین تعارضات والدین و مشکلات توجه کودکان رابطه وجود دارد.

۶- بین تعارضات والدین و سایر مشکلات کودکان رابطه وجود دارد.

۱-۵-فرضیه های فرعی

الف- بین تعارضات والدین و اضطراب کودکان رابطه وجود دارد.

ب- بین تعارضات والدین و افسردگی -تنهایی کودکان رابطه وجود دارد.

ج- بین تعارضات والدین و شکایات جسمانی کودکان رابطه وجود دارد.

د- بین تعارضات والدین و پرخاشگری کودکان رابطه وجود دارد.

ه- بین تعارضات والدین و قانون شکنی کودکان رابطه وجود دارد.

تعاریف مفهومی و عملیاتی: